

Česlovas Skaržinskas – poetas, žurnalistas, leidinių redaktorius. Trijų posmų eilėraštyje „Kelias“ yra lyrinė jo apmąstymų apie save ir savo laiką kvintesencija: apie pašėlusiai srūvantį laiką, tėviškę, meilę, apie vienatvę. „Kaip greitai pavergia tyla, / Aš jos sūnus, kai spengia./Tada ji - atversta knyga žalia, /Atvertas žemės langas“. Gaila – tik viena poezijos knyga „Lietus ir muzika, neturinti namų“, išėjusi 1999 metais. Kitas laikas prabėgo žurnalistaujant. Apie pirmąją jo apybraižų, esė, pokalbių knygą „Šiaurės vėjo smėlynai“, 2007 m., ir man teko rašyti. Ji buvo išspausdinta „Valstiečių laikraštyje“, ten, kur Česlovas, perėmęs vairą iš Jono Švobos rankų, pradėjo redaktoriauti.

Tematiškai ši knyga yra mišri: Česlovas mielai rašo apie Dzūkiją, tėvą, motiną, kaimynus, apie partizanus Ivanauskus, ūkininkus Vytautą ir Dalią Raulonius, mokytoją Antaną Čapliką, bibliotekininką Petrą Zurlį, liaudies dainininkę Oną Pašukonytę- Jauneikienę, seniausią Gudakiemio gyventoją Adelę Žėkienę, audėją Vladislavą Gudelionienę. Nevengiama istorinių faktų, datų. Iš jų galima būtų sudaryti Gudakiemio, Merkinės ir kitų vietovių, apie kurias rašoma, istoriografiją... Nors autorius dar pakankamai jaunas (gimęs 1956 m. Varėnos rajone, Kuciūnų vieniemyje), bet jam žinoma kolūkinė tvarka, melioracija, sodybų naikinimas. Česlovas – buvęs aktyvus sąjūdielis, tikras Atgimimo vaikas. Apie tai yra ne vienas jo knygos puslapis.

Knyga prasideda trumpučiu „Leitmotyvu bėgančiam laikui“: „Anksčiau ar vėliau išsiveržia iš atminties klodų žiežirbos ir vis ryškiau blykčioja, nesustoja. Taip jos vieną dieną netikėtai įsirežia į spengiančią vakaro tylą. Tos žiežirbos tarytum byloja apie praeitį, be kurios nebūtų dabarties. Tuomet viskas, kas mus supa, glaudžiai sąveikauja su istorija, žmogaus patirtimi ir jausmais. Tai mintys – nelyginant sparnuočiai - pakyla aukštai ir igai sklendo. Ir dažniausiai daugiaspalvis vasaros dangus palėpėje, besiskverbiantis pro langą, ima ir švelniai priglunda prie akių, parašytų ir neparašytų knygų. Tada atrodo, kad kiekvienas žmogus vienuoje rašo savo knygą. Gyvenimo – gražaus, liūdno ir kartais juokingo“.

Tai savotiška Č. Skaržinsko straipsnių rinktinė „Palėpėje, į kurią atsėlina vakaras“. Toje palėpėje, įrengtoje tėviškėje, „tik knygos ir įrišti laikraščiai bei žurnalai tyliai kalba sena ir nauja kalba apie mūsų praeitį, dabartį ir būsimus metus. Per kelerius metus įsirengiau ramią oazę. Kiek daug išminties sutilpo į ilgą ir plačią antrojo aukšto erdvę – knygos jaukiai sugulė į lentynas... Prie knygų sudėlioju Dzūkijos skulptoriaus Vytauto Šibailos ažuolines Kristaus skulptūras. Kaip didingai jos atrodo tarp knygų, apšviestos auksinėmis vakarėjančios saulės spalvomis. Kiek dabar daug palaimingos tylos“. Čia ir į JAV išleista Lietuviškoji enciklopedija, ir žurnalai „Naujoji Romuva“, „Trimitas“, „Naujoji vaidilutė“, „Karys“, „Kultūra“, „Mūsų Vilnius“, „Šaltinis“ bei daugelis senųjų laikraščių, leidinių ... „Keliavau į turgus, pas žmones į atokiausias vietas. Po visą Lietuvą trunkiausi senąją spaudą pirkau didesniais kiekiais ir po krislelį. Įvairių spaudos pirkimo istorijų būta“.

O kaip, ar išliks „popierinės knygos“? Išliks, teigia autorius, nes perkeltos į internetinę erdvę, knygos neteka „maginės skaitymo jėgos“. Tikriausiai ir sovietmečiu dideli tiražai neatitiko skaitytojų, nes „buvo

daug pirkėjų, bet ne skaitytojų". Kad Česlovas eruditas netrunki įsivaizduoti. Jis nuoširdžiai mini rašytojų knygas, vertina jų „kūrinių ilgaamžiškumą“, lygina su dabartiniais. Prisimena, ką mena Nobelio premijos laureatas H. Laksnesas romane „Pasaulio šviesa“, tokiu palyginimu pavadindamas poetus. Anot Česlovo Skaržinsko, laikas atsijoja ir palieka geriausius. „Taip buvo, yra ir bus mūsųose“.

Palėpėje, nušviestoje popietinės saulės, atsirado ir Česlovo Skaržinsko individualus stilius, leksikos ypatybės. Stilius, sugeriantis ir bendruomenišką prigimtį, asmenybinį dorybingumą, tėvų palikimo bei gamtos paveldą. Esė „Rudens regėjimai“ autorius mąsto, kaip asmenybės savistaba būna produktyviausia tik tėviškėje, kad tiktai čia „gimtinės palaimintoje tyloje, prabyla net daiktai..., kur žmogus iš prigimties kuria amžinus namus sau ir ateinančioms kartoms“. Česlovas – ne tik knygų, bet dar ir gamtos vaikas, kuris nuo pat rudens laukia pavasario: „Jau pirmosiomis kovo dienomis nekantriai skubu greičiau iš sostinės persikelti į savo sodybą, apsuptą senų didelių ir mažų, prieš metus ar anksčiau sodintų medžių. Nėra kito tokio stebuklo, kai naują gamtos – tarsi vaiko gimimo – klyksmą išgirsti kaime. Tik kaime – tykiame užutekyje – spalvingiausiai, ryškiausiai išsiskleidžia nauja gyvybė“ (Esė „Rašo žalią knygą“). Čia daug medžių, paukščių, bičių, ir žmonių, tokių, kaip autorius, giliai atsidavusių savo, kaip kalba krikščionys, „mažiesiems broliams“. Ne kartą minimi gamtininkų S. Paltanavičiaus, Eug. Drobelio, V. Monkevičiaus, o apie bitininką/ir ūkininką/ Vytautą Raulionį parašyta graži apybraiža „Ko nepasakė Vytautas“.

Autobiografiniame esė „Sekmadienio vargonai“ autorius rašo: „Prieš keturiasdešimt metų iš arčiau pamačiau Vilnius. O, Viešpatie, koks jis buvo iš pirmo žvilgsnio didingas... Bet koks iš tikrųjų tada buvo ir nūnai yra Vilniaus veidas – neįminiau net ir po daugelio metų. Gal todėl, kad šis senasis miestas turi daug veidų. Gal ir todėl, kad jis pernelyg paslaptingas, prieštaringas, savo istorija mažai turintis sąsajų su praities

miestelėnais.“ Česlovas Vilniuje studijavo literatūrą, žurnalistiką, aprašo savo ir kitų pažįstamų studentų buitį, pomėgius; ypatingas Pedagoginio instituto ir Universiteto literatūrų susitikimas 1979 metais, vakarienė ir nakvynė Universiteto Saulėtekio bendrabutyje. „Su Liudu Vitkausku ar Antanu Kukanausku dažnai klajodavome po senąjį Vilnių“. Aplankyta ir Katedra, apžiūrėti joje buvę dailės kūriniai, klausyta vargonų muzikos. O tik 2001 m. apžiūrėta ir Rotušės požemiai. „Nustebino išlikusios ir dvejose daugiau kaip pusės tūkstantmečio senumo geležinės kalėjimo sienos, taip rūsyje išsaugota bausmės vykdymo patalpa“.

Praeitis šiame esė koreliuoja su dabartimi – taip pažvelgta ir į vilniečių kalbą, žmones, jų apdarus, išorę – būtent per per asmeninę prizmę. Štai kaip aprašoma Vilniaus Katedroje įvykęs vargonų koncertas: „Buvome du tokie, anot kurso draugių, pamišėliai: aš ir būsiamasis istorikas Antanas Kukanauskas... Klausydami vargonų iš pradžių nesuprasdavome, kodėl į mus gana dažnai pasižiūri kiti koncerto klausytojai. Pasirodo, juos domino gana neįprasta klausytojų pora: aš buvau užsiauginęs ilgus, garbanotus, ant pečių gulančius plaukus, o mano draugas Antanas ne tik plikai nusikirpęs, bet ir nusiskutęs. Tada nešioti ilgus plaukus ir mūvėti kelnes su platėjančiomis iki žemės klešnėmis buvo itin madinga. Tačiau tuomet buvo keista matyti jauną pliką žmogų...“

Autorius gyvena Pašilaičiuose, mėgsta išeiti jo parką, surūkyti pypkę. Kol rūko, stebi aplinką, vilniečius. Kartą į akiratį pakliuvo moteris, ir vėl autorius pradeda savo žiūrėjimą, lygina kurių eisena yra miestietiška, kurių kamietiška. Česlovo pykės dūmo išvada: „Jau jų eisena išduoda, kad jei ne jos, tai jų tėvai tikrai gimę ir užaugę kaime“. 2001 metais Česlovas į „Ūkininko patarėjo“ laikraštį ėmė interviu iš tuometės finansų ministrės Dalios Grybauskaitės, kuri pasakė apie sostinę: „Vilnius – irgi didelis kaimas“. O kai Česlovas buvo Danijoje, tai žymus mokslininkas paklaustas, „kokią kliūtį mums, einantiems nepriklausomybės keliu, teks įveikti“, atsakė: „Sunkiausia bus pakeisti save“.

Tai vyraujanti tema knygoje. Labai įdomu skaityti ir „platformininkų“ medžiaga grįstus atsiminimus esė „Šaltoje Šalčios žemėje“. Mat, Česlovas dirbo Šalčininkų „Lenino priesakai“ redakcijoje. Dirbo tuo metu, kai Lietuvoje prasidėjo Sąjūdis, Atgimimas. Redakcijos vadovai kiekvieną žinutę apie lietuvių tautinį atgimimą, apie Sąjūdį, priimdavo, kaip jų partinės karjeros baigties pradžią. Č. Skaržinskas parodo ir psichologines dviprasmybes, į kurias pakliuvo ir lenkai, kaip Stanislavas Voitkievičius, kaip lietuvis Vytautas Adamonis.

Knyga užbaigiama minorine gaida esė „O kaimietis tik eina skurdyn“. Pesimistinis akcentas Česlovas Skaržinskas nemažina knygos kainos. Jis turi savitą stilių, rimtumas kartais deramai išmainomas į ironišką bei saviironišką gaidas. Kartais pasitelkiama net anekdotinė situacija. Pasakojant apie mėsą sovietų Lietuvoje parduotuvėse, prisimenamas Petras Griškevičius, kurio valdymo metu „apskritai dingo mėsa, ją beveik visą iš Lietuvos išveždavo į Maskvą, tuometį Leningradą. Pamenu, vilniečiai pyko, koneveikė P. Griškevičių. Gal neatsitiktinai po vienos nakties Antakalnio kapinėse, kur buvo palaidotas Antanas Sniečkus, ant jo antkapio ar paminklo žmonės pamatė keistą užrašą: „Kelkis, Antanai, Petras mėsa valgo!“ Net į humoristinį akiratį „pakliuvo“ kalbininkas Bronys Savukynas ir poetas Antanas Venclova. „Nustebino ne tik šio kalbininko erudicija, bet ir meistriškas žymių žmonių (pavyzdžiui, rašytojų Juozo Baltušio ar Antano Venclovos) kalbėsenos pamėgdžiojimas“. Bronys Savukynas

papasakojo 1978 m. studentams - lituanistams, užrašinėjantiems Ukmergės rajono tautosaką, vietovardžius, kaip „Neringos“ kavinėje Antanas Venclova privertė jį suvalgyti vieną keptą kiaušinį. „Žinai, Brony, vieną kiaušinį paimk iš mano lėkštės, ką?“ „Tada B. Savukynui teko paimti vieną keptą kiaušinį iš rašytojo lėkštės ir už jį sumokėti. Pasirodo, tu metu kiaušininė buvo pigiausias patiekalas, todėl A. Venclova jį labiausiai ir mėgęs...“

Č. Skaržinskas labai mėgsta vartoti veiksmažodžio dalelytę žiū ir prievoksmį nūnai. Ir vis taikliai, stilistiškai taisyklingai. Neveltui bent pusė knygos yra apie žodžio meistrus - poetą Stasį Stacevičių, rašytojus Joną Mačiukevičių, Aloyzą Tendzegolskį, žurnalistą Henriką Vaitiekūną, fotomenininkus Algimantą ir Mindaugą Černiauskus. Platus ir gilus šios „Palėpės ...“ kultūrinis kontekstas, autoriaus intelektualinis pasirengimas apmąstyti praeitį ir dabartį. Tai duoda vilties greitai išvysti ir kitą knygą, - žurnalistinės patirties autorius turi daug, nemenkos ir jo meninės žodžio galimybės. Subtilus Žodžio svorio jautimas.

Tai, sakyčiau, po dzūko Romo Sadausko ilgai lauktas kito, daug jaunesnio, žurnalisto balsas....

Česlovas Skaržinskas. PALĖPĖJE, Į KURIĄ ATSĖLINO VAKARAS. Standartų spaustuvė. 2017.